

Laurie Anderson Looking into a Mirror Sideways

1 april–3 september 2023

Introduktion

Laurie Anderson är legendarisk inom amerikansk avantgardekonst, experimentell musik och independentkultur. Som scenkonstnär, författare, kompositör, aktivist och filmskapare, skär hennes verk på tvärs genom genrer. Hon slog igenom internationellt som pionjär inom den elektroniska musiken. I dag arbetar hon i framkant av nya tekniker inom konsten, som VR eller AI, men använder lika gärna tidlösa uttryck som röst, måleri eller kolteckning.

Laurie Andersons mångfacetterade produktion kan ses som delar i en och samma väv av berättande. Här ryms en ström av betraktelser över människans villkor, nationers drömmar, flyktig samtid och dystopiska framtidsvisioner. Tilltalet är omedelbart men följer drömmens logik. Hos Anderson blir det vardagliga förunderligt medan stora frågor kommer nära: Var är vi? Vad är tid? Vem äger berättelsen?

I utställningen sammanförs helt nya produktioner med nedslag i konstnärens arbete sedan 1970-talet, däribland verk inom performance, fotografi och video. I flera verk återkommer frågor om identitet, de roller vi tar eller ges, bland annat genom konstnärens svenskfödde farfar Axel Efraim Anderson (1881–1963).

Om Laurie Anderson

Laurie Anderson (f. 1947) växer upp i Glen Ellyn, Illinois, i Mellanvästern som ett av åtta syskon. Vid sidan av skolan studerar hon måleri och spelar fiol med Chicagos ungdomssymfoniker. Hon söker sig 1966 till New York och studerar skulptur för minimalisten och konceptkonstnären Sol LeWitt (1928–2007). Här blir hon del av en generation radikala unga konstnärer som Gordon Matta-Clark (1943–1978) och koreografen Trisha Brown (1936–2017). De experimenterar med fotografi, text, ljud och aktioner, ofta i genreöverskridande samarbeten. Andersons fokuserar på musik och berättande. På turnéer runtom i USA inleds ett livslångt projekt att skildra hemlandets egenheter. Hon söker sig även till konstscenen i Europa, där hon deltar i utställningarna Documenta 6 och 8 i Kassel.

Laurie Anderson har samverkat med profiler inom konstmusiken som kompositörerna Phillip Glass (f. 1937) och John Cage (1912–1992) eller musikern och producenten Brian Eno (f. 1948). Hon har publicerat en rad böcker och släppt sju album, däribland *Big Science*, där låten "O Superman" blev en oväntad världshit. Anderson är artist-in-residence vid Australian Institute for Machine Learning (AIML), och Charles Eliot Norton Professor of Poetry vid Harvard University.

Instrument och performance

Musik och röst är grunden i Laurie Andersons arbete. Det talade ordet, pauserna och lyssnandet är avgörande delar i komposition och framförande. Anderson experimenterar från 1970-talet med platsspecifika ljudverk. Hennes musikstycken tar intryck av geometri och språk, men också av ljud i vardagen. Med tiden kombineras musiken med performance, filmproduktion och tekniska innovationer. Soloframträdanden utvecklas till multimedieföreställningar som *United States I-IV* (1983) eller operan *Moby Dick* (1999).

Även nya instrument utvecklas. På *Tape Bow Violin* har stråkens tagel ersatts med ljudband. Den inspelade rösten blir repetitiva läten, ord tömda på mening men bärande i musikbilden. Även kroppen blir ett instrument: *Drum Suit* från tidigt 1980-tal har delar av en trummaskin insydd, mikrofonerna i *Drum Glasses* gör kraniet till en resonanslåda. 1990-talets högteknologiska *Talking Stick* samplar ljud på scenen som spelas upp i ny form.

I *Citizens* fylls rummet av ett rytmiskt, metalliskt ljud – en rad gestalter slipar knivar, var och en i sin takt. Ett abstrakt ljudverk som samtidigt blir ett vänporträtt och en stämningsbild från det laddade amerikanska valåret 2020.

Språk och minne

Språk och media har alltid intresserat Laurie Anderson – dels i egna texter och berättelser, dels som material och fenomen. Den amerikanske författaren William Burroughs (1914–1997), en nära vän och samarbetspartner, liknade på 1970-talet språk vid ett virus från yttre rymden. Språket, menar Anderson, är ett självgenererande system som vi aldrig fullt ut kontrollerar; det spelar oss i själva verket som instrument. Dagens AI-teknik kan autogenerera helt nya texter ur mängder av olika källor, med en viss persons specifika tonalitet.

Hur vi väljer våra ord i stunden, eller hur vi återberättar en händelse, får enligt Anderson betydelse för hur minne och självbild formas. I utställningen återges ett par tidiga upplevelser som varit avgörande för Andersons egen förståelse av ordets formande kraft. Den sorts ögonblick som för alltid präglar oss kallas ibland för vertikal tid. De tycks skära genom alla andra erfarenheter, som schakt tvärs igenom den linjära upplevelsen av tiden som passerar.

Persona

New York på 1960 och 1970-talet var en turbulent, kreativ miljö Laurie Anderson liknat vid det dynamiska Paris på 1920-talet. Hennes kretsar tar intryck av den internationella fluxusrörelsen, där idéer står i centrum snarare än traditionella konstobjekt. I tidens anda överges ateljén för stadsrummet och samarbeten är självklara. Ett konstverk kunde ta formen av en läsning, en dans över stadens tak eller en konstnärsdriven restaurang.

Bland Andersons tidigaste verk finns skulpturer i enkla material med kopplingar till kroppen. Mudras är buddhistiska handgester – avgjutningar av språk som bild. Ljudskulpturen *The Way You Moved Through Me* kan bara upplevas av den som vidrör den.

Fotografi och skrivande är redskap för att utforska subjekt och objekt, dröm och verklighet. Kameralinsen blir spegel då Anderson prövar att iklä sig rollen som

svensk genom att ljuda inlärda fraser eller imitera gest och kameravinklar från Ingmar Bergmans *Persona* (1966). På scen antar Anderson olika alter egon, ibland genom att förstå rösterna på teknisk väg. Inte minst återkommer en maskulin röst – *the voice of authority*.

To the Moon

Frihet, äventyr och irrfärder är teman i Laurie Andersons arbete: från den personliga resa som ens eget liv och död innebär, till den grundlagsskyddade amerikanska rätten att söka sin lycka. Människan tycks kunna skifta sömlöst mellan parallella världar utan att egentligen vara medveten om det – som då vi växlar mellan dröm och vakenhet, eller samtidigt kan acceptera både en vetenskapligt rationell och en andlig syn på världen.

I verket *To the Moon* används VR-teknik för att förflytta oss till en plats bortom den fysiska. Deltagaren beger sig ut på en drömlig upptäcktsfärd över månens hemlighetsfulla yta. Här skyntas referenser från grekisk mytologi, litteratur, vetenskap, film och politik. Upplevelsen ger perspektiv på vår egen ännu levande men utsatta planet. Rymden är ett återkommande motiv hos Anderson, som 2002 bjöds in av NASA som den amerikanska rymdmyndighetens första artist-in-residence. *To the Moon* är ett samarbete med den taiwanesiske konstnären Hsin-Chien Huang (f. 1966).

Tid och kropp

I spåren av 11 september genomför Anderson en manifestation i samarbete med Mohammed el Gaharani (f. 1986). Som den yngste internen på det amerikanska Guantánamofängelset – anklagad för anstiftan till terrorism vid 12 års ålder – frisläpps och förvisas han 2009 utan giltigt medborgarskap. Verkets titel, *Habeas Corpus*, kommer av rättsprincipen att inte godtyckligt fängsla någon. Under en konsert med Anderson i New York 2015 livestreamas den statslöse flyktingen rakt in i offentligheten i monumentalförhållanden och kan berätta sin historia från en studio i Ghana. Verket uppmärksammar en politisk situation där enskilda individer blir brickor i ett spel, men också det mardrömslika i att bli fråntagen sin identitet, sin tid och sina minnen.

Laurie Anderson arbetar återkommande med talande skulpturer, ett slags analoga hologram. Avstånd i tid och rum sätts ur spel när en gestalt materialiseras i rummet. Samtidigt markerar verkets olika lager – skulptur, ljud, projicerad bild – avstånd till betraktaren. "Närvaro som betecknar frånvaro", som den franske kulturteoretikern Roland Barthes har beskrivit fotografi. Är direkt, ofiltrerad kommunikation mellan människor i själva verket en illusion?

ARK

Laurie Anderson har sagt att hon talar för att förstå världen. Hennes berättelser hämtar stoff ur egna erfarenheter och observationer, men väver också in litterära verk, mytologi eller ny vetenskap. En berättelse kan växa till att bli en hel föreställning, som den kommande operan *ARK* med premiär i Manchester 2024. Den

tar sin utgångspunkt i Bibelns berättelse om Noas ark, en historia som Anderson har återkommit till i flera sammanhang.

I *ARK* kommer den världsomfattande översvämningen inte – som i Bibelberättelsen – som ett straff för människans synder. I stället är den en följd av att iCloud brister, så att all samlad kunskap går förlorad och regnar ner över världen. En rad karaktärer och fenomen ur samtid och konsthistoria passerar revy i ett epos som snarare ställer frågor än erbjuder svar. I operan argumenterar Buddha med kristendomens strängare Gud om hur världen kan räddas – eller om apokalypsen i själva verket är alltings mål och mening. För Moderna Museet iscensätter Anderson ett antal moment ur *ARK* som en rumslig installation.

Text: Lena Essling, curator